

Albigenští, jinak kataři, byli myšlenkovým proudem ve středověku. Hlásili se k nejprvnějšímu křesťanskému vyznání. V jeho výkladu se ale lišili od středověké církve, protože směr, který církvi velmi záhy dal Pavel z Tarsu, považovali za omyl. Jejich pohled na víru a duchovno nejlépe postihuje pojem **gnóze**.

Na vyznání albigenských je pro nás mnoho tajemných a neznámých věcí, protože v jejich případech byla inkvizice velmi důsledná a nemáme zachovanou vlastně jedinou autentickou písemnou památku. Jako vodítko nám slouží poznámky na okraji vpisované do jediného exepláře Bible, který se v této podobě zachoval, zápisy inkvizičních soudů - které samozřejmě nelze číst bez uvědomění si, za jakých okolností a jakým způsobem vznikly, a pak pár kusých informací, které se zachovaly ústně a posléze je někdo někde, často zkomoleně napsal.

Naše hra zachází s mnoha pojmy z oblasti víry a nějak je interpretuje a dává je do nějakých souvislostí, ale neděláme to proto, že bychom chtěli vést nějaký flame proti církvi, jde nám o to si prostě zahrát a jestli se následující popis věcí kolem víry nelíbí nebo je v zásadním rozporu s vaším přesvědčením, berte to tak, že jde o hru a tahle vysvětlení považujeme za součást popisu hry. Nemusíte s nimi za každou cenu souhlasit, ale pojďme se na nich domluvit jako na jazyku, který nám pomůže hru hrát.

Víra albigenských – Jak vidí duchovní věci katar

Bůh je věčný a trvale přítomný.

Bůh není mimo tento svět, není stvořitelem „zvenčí“. Tento svět není jeho dítětem, hračkou ani odrazem, tento svět je jeho vtělením.

Bůh proto není personifikovatelný a není možné na něj přenášet lidské kvality a vlastnosti. Nic od nás neočekává, netrestá nás ani nechválí, nepřikazuje ani nezakazuje. Bůh nemá kvality demiurga, hybatele, někoho dokonalého a „všemocného“, alespoň v intencích, ve kterých je většina lidí schopna chápat „všemohoucnost“.

Lidská duše je součástí Boha.

Obsahuje jeho jiskru, fraktál... chceme-li to vidět z druhé strany, lidská duše je ta část Božího vtělení, která mu umožňuje růst a sebepoznání.

Není možné „najít“ Boha či se k němu vrátit, protože je trvale přítomný a my jsme součástí jeho vtělení. Ale je možné najít pro sebe cestu, jak ho v sobě poznat a zažít.

Gnóze je cesta z a poznáním

Gnóze je cesta za poznáním. Za prožitkem Boha. Nepřijímá proto usnesení, učení, nedá se o ní hlasovat. Je to touha po prožitku.

Gnóze není víra ani náboženství, nepotřebuje chrámy ani církve a její dogmata. Prožít Boha může jen každý sám. Je to cesta duchovního růstu, realizace. Člověku mohou

pomoci knížky nebo učitelé, ale gnostik nikdy není následovníkem učitelů, protože i ti nejlepší se mohou mýlit.

Gnostik nevěří věcem, kterým nerozumí nebo je neprožil, gnostik hledá cestu k poznání. Všechno poznání vede k Bohu, i „věřící“ sledují stejný cíl, je otázka, která cesta je přímější. Pro Gnostika je každá cesta k Bohu prostě cestou k Bohu, žádná z nich nevede mimo něj, protože není nic mimo Boha.

Prameny a historie gnóze

Prameny gnóze jsou většinou spatřovány v duchovních hnutích Orientu ve druhém a prvním století př. Kristem. Velký vliv na vznik gnostických myšlenek mělo nepochybně duchovní vření uprostřed židovského světa a především myšlenkové proudy zpochybňující některá dogmata. Mnoho společných myšlenek najdeme mezi gnózí a učením Pýthagora, gnostické myšlenky najdeme u starých Gallů či řeckých novoplatoniků. Pro mnoho lidí je zarážející duchovní podobnost mezi gnózí a buddhismem, aniž ale můžeme nějak prokázat, že by gnóze mohla být buddhismem přímo ovlivněná.

Gnóze jako myšlenkový komplex krystalizovala kolem přelomu našeho letopočtu a za přímé předchůdce gnostiků bývají považováni židovští nazaréni a eseji. Za prvního přímého učitele a šířitele gnostických myšlenek bývá považován Ježíš Nazarénský. Z období života Ježíšových žáků také pocházejí klíčové gnostické texty - Evangelium Tomáše, Evangelium Filipa, Evangelium Jana a několik dalších menších textů. Mezi „esenciální“ gnostické texty můžeme řadit i Píseň o perle a několik novozákonních apokryfů.

Ve druhém století po Kristu se gnóze šířila souběžně s křesťanstvím Pavla s Tarsu. Gnostické hnutí se v té době rozpadlo na několik škol lišících se jednak vztahem k židovství a zachováváním micvot, jednak mírou vlivu helénských učení, mírou prolnutí s místními pohanskými představami a pak samozřejmě mírou snahy udržet myšlenkovou kohezi s oficiálně přijímaným proudem křesťanství. K hlavním učitelům tohoto období patří Markión ze Sinopy, Órigénés a Efrém z Nisibisu.

Po nicejském koncilu r. 325 došlo k definitivní roztržce mezi oficiálním proudem křesťanství a gnózí. Církev gnózi odsoudila, její stoupenci byli pronásledováni a gnostické texty ničeny.

V pozdějším období už vidíme ostrý konflikt mezi oficiálními proudy křesťanství, které říkají, že gnóze nikdy ke křesťanství nepatřila, a mezi gnostiky a katary, kteří říkají, že původní křesťanství bylo gnostické, ale pak se odchýlilo. Dodnes jde o téma, u kterého se obě skupiny lidí dokážou nepěkně pohádat.

Další raně křesťanské proudy, které mají s gnózí co do činění

Manicheismus

Manicheismus byl duchovní směr vycházející z gnóze, ale spojuje v sobě i myšlenky Orientu a pokouší se skloubit gnózi s křesťanstvím.

Ariánství

Areios byl presbyter v Alexandrii (zemřel 336 v Konstantinopoli), který vyslovil názor, že Kristus neměl božskou podstatu. Areios se snažil zbavit se těžko pochopitelné a vysvětlitelné Trojice, která víru komplikovala. Určitá část ariánů považovala Krista za člověka zvěstujícího lidem božství, většinou však Krista považovali ve smyslu původního učení Areia za bytost stojící mezi Bohem a člověkem. Každopádně ariáni neuznávali Kristovo božství a tím i smysluplnost Boží trojice.

Mnozí teologové s ním souhlasili (biskup Eusébius z Nikodémie), ale Alexandrijská synoda ariánství odmítla. V Alexandrii dokonce došlo k nepokojům. Areiovým protivníkem se stal pozdější biskup diakon Athanázius (†379), který učil, že Syn a Otec jsou jedné podstaty. Řešení tohoto sporu se stalo jedním z hlavních témat nicejského koncilu roku 325. Účastnilo se ho kolem 300 východních biskupů a jen asi 6 biskupů ze západní části říše. Koncilu vedeném v řečtině předsedal sám císař (který mluvil ovšem latinsky) a probíhal velmi dramaticky - diskuse se brzy změnila v palbu výpadů a nadávek, kterým císař nerozuměl a diskuse kolem ariánství skončila dokonce hromadnou rvačkou, při níž odpůrci ariánství vedeni Mikolášem z Myrry tehdy již starého a bělovlasého Areia a jeho stoupence (kteří zde byli v menšině) napadli a natloukli jim. Koncil kromě jiného přijal tzv. nicejské vyznání víry, provedl základní redakci Bible (při níž byly texty, které koncil uznal za nekonzistentní s názory přijatými na koncilu, vyřazeny a většinou i přímo zničeny. Po čase Konstantin povolal Areia zpět a měl být znovu uveden do úřadu, ale toho se Areius nedožil.

Ariánství bylo označené za blud a ariáni začali být pronásledováni. To mělo několik souvislostí - většina Germánů totiž přijala křesťanství díky misijní činnosti gótského biskupa Wulfily, který byl stoupencem Areia a (mocenský a politický) boj proti Germánům se často maskoval teologickými záminkami.

Ariánství nikdy nebylo gnostickým duchovním směrem, přesto bylo oficiální církví řazeno gnózi na roveň. Dokonce svým způsobem vlastně stojí na protilehlém pólu. Zatímco ariáni nepřiznávají božství ani Kristovi, gnostici považují božskou podstatu za samozřejmou u všech lidí. S gnózi má přesto ariánství paradoxně společné některé myšlenkové postuláty - neuznává existenci Trojice a někteří ariáni dokonce Krista ani nepovažovali za „poloboha“, ale zdůrazňovali jeho lidství. Kristus charakterizovaný lidskou přirozeností, vlastně shodnou jako všichni ostatní lidé, se tak stával učitelem a dovedeme-li tuto myšlenku do konce, zvěstoval lidem možnost vlastního spasení podobně, jako jej popisují gnostici. Na druhou stranu ariáni nikdy nepovažovali nezprostředkované duchovní poznání za výhradní cestu k Bohu jako gnostici a nikdy neposunuli úvahu do té roviny, že člověk obsahuje ze svého principu esenci Božství.

Jak se gnóze dostala do Occidentu a stala se katarstvím?

Vlivů je několik:

Když Marie opouštěla Izrael, podle evangelia odešla na „druhý konec římského impéria“. Což je na západ. V Provance je poutní místo, kde Marie podle místní tradice přistála, v této oblasti je silný mariánský kult, v předhůří Pyrenejí byl uchováván Svatý grál (ať už to bylo cokoli a je do dneska kdekoli jinde).

V období po židovských válkách a povstání Bar Kochby byli Židé ve velké míře deportováni a rozeznáni pryč z Izraele. Mnoho jich odešlo právě do Occidentu. A přinesli si svou víru: Což často paradoxně nebyl judaismus, ale právě ranné křesťanství s gnostickým zabarvením.

Další impuls přišel v 10. století, kdy jiná velká gnostická komunita byla vyhnána z dnešního Bulharska - a uprchlíci, nejspíš záměrně, zamířili právě do Occidentu. Occident na prahu vrcholného středověku byl tedy myšlenkově hodně nakloněný gnostickému pojetí víry, i když všichni věděli, že je to pojetí neoficiální a vlastně zakázané. Jenže k tomu se přidalopůsobení samotné katolické církve. Ta se na prahu vrcholného středověku chovala v rozporu snad se všemi vlastními zásadami a kněží u lidí měli malou přirozenou autoritu. V okamžiku, kdy bylo k dispozici alternativní vyznání a albigenští „svatí“, kteří přirozenou autoritu měli, bylo jasné, že lidé zvolí je. A roznětka pro konflikt tu byla. Nehledě k tomu, že skutečným důvodem byla chuť francouzského krále toto velice bohaté území prostě násilím ovládnout a náboženský konflikt byl jen výbornou záminkou.

Pojmy z oblasti víry

Několik základních pojmů pro možnost porozumění o čem je katarství. Protože dnes jsou mnoha lidem daná témata velice vzdálená a často různé pojmy zaměňují nebo zcela netuší jejich význam, tak aspoň pár těch nejzákladnějších. Přičemž si občas musíme připomenout, že se pohybujeme v naší kultuře, k jejímž základním kořenům patří křesťanství, judaismus, i galo-germánsko-slovanské pohanství. Leckteré základní pojmy mohou být mimo náš kulturní okruh chápány zcela odlišně.

Ateismus

Ateista ODMÍTÁ Boží existenci. Ateismus obecně tvrdí, že vychází z poznatků vědy, ale není to tak zcela pravda - věda neumí existenci Boha svými nástroji dokázat, ale současně také není možné dokázat jeho neexistenci. Spíš by bylo pravdivější říci, že ateista z principu odmítá fenomény, které nejsou vědecky pozitivně prokazatelné (pozitivismus). Ateismus však není důsledně ani pozitivistický, protože Boha neodsouvá mezi fenomény neprokázané, ale rovnou ho řadí mezi fenomény neexistující. Ateista zkrátka věří v neexistenci Boha.

Bezvěrectví

Člověk bez víry přiznává, že NEVÍ, jak to je a věřit bez zážitku Boha se mu nechce. Bezvěrec není „špatný“ věřící; věřící, který jen není důsledný. Bezvěrec odmítá přijmout (z různých důvodů) dogmata jakékoli víry. Mezi ateismem a bezvěrectvím je tedy značný rozdíl.

Víra

Víra v „náboženském“ smyslu znamená, že člověk nepochybuje o Boží existenci, ačkoli ji neumí zdůvodnit nebo prokázat. Věřící ale ani nemá potřebu Boží existenci dokazovat

nebo zdůvodňovat, on ji přijal jako samozřejmou věc. Existenci Boha (či obecně duchovních fenoménů) zařadil mezi axiomy svého pohledu na svět.

Gnóze

je cesta duchovního růstu, cesta prožitkem Boha. Gnostik je přesvědčený o tom, že jedinou cestou, jak poznat Boha, je vlastní nezprostředkovaný duchovní zážitek. Tím ovšem odmítá víru.

Gnostik není věřícím, protože Boží existenci neřadí mezi nezpochybnitelné a neprůkazné axiomy. Na gnózi ale lze nahlížet i jako na duchovní stav, gnostikem je pak člověk, který má vlastní pozitivní zážitek Boží existence. V tu chvíli ale také není věřícím, protože na rozdíl od něj se jeho vnímání Boží existence jako samozřejmé neopírá o víru ale o vlastní zkušenost a současně ale také není nevěřícím, alespoň ve smyslu, v jakém se tento pojem obecně užívá.

Agnosticismus

Je odmítnutí poznatelnosti Boží existence (či Boží neexistence). Agnostik (stejně jako gnostik či věřící) přijal tezi, že Bůh (existuje-li), není fenoménem materiálním, ale duchovním, a proto ho intelektovými nebo materiálními (obecně vědeckými nástroji) nelze poznávat. Agnostik není ateistou a ne každý bezvěrec je ochoten považovat se za agnostika, protože mnozí z bezvěrců připouštějí možnost, že jednou mohou získat zkušenost či informace, které jim umožní udělat si jasnější názor.

Křesťanství

Náboženský směr považující Ježíše Krista za vykupitele prvotního hříchu (christos - řecky spasitel); vykoupení, spásu lze pak nalézt jen vírou v Ježíše Krista, jeho božskou podstatu a jeho úlohu. Tato definice samozřejmě způsobí mnohou diskusi - bezprostřední žáci Ježíše totiž byli názorově v podstatě gnostiky a samotný Ježíš se nepovažoval za zakladatele nové víry natož za vykupitele, ale spíše za učitele zprostředkujícího Židům pro-gnostický, případně esejský posun v učení judaismu. Zakladatelem křesťanství je tedy spíše Pavel z Tarsu, přestože Ježíše bezprostředně nepoznal a s jeho přímými žáky se okamžitě dostal do názorového střetu.

Katolická církev

Katolický - z řečtiny znamená „všeobecný“. Původně tím bylo vyjadřováno, že to zastřešuje všechny proudy v křesťanství. To dnes není pravda, dnes pro takové všekřesťanské zastřešení používáme pojem „ekumenický“.

Původní význam pojmu ekatholikos je všeobecná. Katolicismus tedy v chápání křesťanů přelomu 3. a 4. století byl jednotící názorovou platformou, do jisté míry otevřeným průsečíkem vícero názorových proudů. Už na Nicejském koncilu se toto chápání pojmu ale začalo hroutit a mantinely tolerovatelných názorových niancí se značně zúžily. Ježíšovi žáci se tak paradoxně ocitli mimo ně, stejně jako ariáni - křesťanský proud neuznávající svatou trojici a božský původ Krista.

Zpravidla se má na mysli římsko-katolická církev, kromě ní existuje ještě řecko-katolická církev, ale především východní ortodoxní církev a pravoslavná církev (a mnoho dalších).

Římsko-katolická církev je nejpočetněji zastoupeným směrem křesťanství. Na druhém místě bychom mohli počítat islám - pokud samozřejmě v duchu evropské tradice budeme islám považovat za směr „mimo“ křesťanství, což mimochodem není tak zcestné, jak nám dnes zní. Na počátku osmého století se vedly na koncilech dlouhé debaty o tom, není-li islám prostě jedním z proudů křesťanství.

Církev

Církev (ecclesia), v konkrétním případě ecclesia catholica, byla jako pevná organizovaná struktura s danou hierarchií (a současně i předurčenou úlohou ve společnosti) definovaná biskupem Jeronýmem (počátek 5. stol.).

Dnes je církví spousta. Přesto, pokud se mluví o církvi bez dalšího vysvětlování, má se většinou na mysli církev římsko-katolická, jejíž hlavou je papež. Tak je to i ve hře.

Byli kataři proti náboženství?

Ošemetná věc, ve které je fajn si udělat pořádek. Zvlášť když u nás se dlouho husitství nebo pozděj reformace a protestantství vykládaly jako boj proti víře. Nebyli. Naopak, byli to velice zbožní lidé, kteří svůj vztah k Bohu chtěli prožívat hodně autenticky a čistě. Odmítali církev a odmítali mnoho věcí, které v jejich době byly už automaticky s vírou spojované. Ale jim nešlo o potlačení duchovnosti, jim šlo naopak o to, aby vztah k duchovnu byl nezprostředkovaný, nekomplikovaný a velmi hlubký.

Víme o nich, že byli vegetariáni (protože v Bibli se píše Nežabiješ!), jejich parfais byli dokonce z našeho pohledu vegani. Byli zcela proti násilí. I když ke konci ve víru válek se ho tu a tam dopouštěli (povraždění inkvizitorů v Avignonetu), ale šlo vždycky o akt nějakého zoufalství, poslední možnosti.

A ještě proč albigenští a proč kataři, když by přece stačil pojem gnostici. Oni sami se navíc označovali za gnostiky, ale za dobré křesťany, protože to, čemu dnes říkáme gnóze, považovali za správné křesťanství.

Albigenští je odvozené od jména města Albi. Těžko říct, proč se vžilo právě Albi, když kataři žili v mnoha dalších městech. Ale prostě se to tak zažilo.

S pojmem katar si dnes s jistotou nevíme rady. Nejspíš jde o zkomoleninu řecké katarze. A vykládáme si to tak, že přijetí konsolamenta považovali za zásadní přerod, znovuzrození. Každopádně do češtiny přešlo ve zkomolené podobě jako kacíř.